

‘Schepping’ en ‘evolutie’: kun je dat combineren?

Nieuwe structuur in een complexe discussie anno 2009.

In 2006 hebben Melle Middel en Dick Vat een tekst geschreven naar aanleiding van het debat over creationisme, *'intelligent design'* en evolutie met als titel 'Intelligente evolutie' als alternatief naast 'intelligent ontwerp' [4]. Inmiddels zijn er vele nieuwe ontwikkelingen op deze gebieden. In dit artikel geeft Dick Vat een overzicht van nieuwe inzichten en ontwikkelingen na 2006 en plaatst deze in een breder perspectief. Zoals de titel aangeeft is de centrale vraag of en hoe nieuwe wetenschappelijke inzichten over evolutie de visie op de schepping, en daarmee op God, beïnvloeden. Aan de hand van deze inzichten worden vier typen wereldbeelden onderscheiden waarmee de verschillende standpunten kunnen worden gekarakteriseerd.

Dick Vat

Inleiding

In 2009 wordt het Darwin jaar gevierd. Het is dit jaar namelijk 150 jaar geleden dat Darwin zijn evolutie-inzichten publiceerde in het boek 'The Origin of Species'. Hoewel de basisprincipes van zijn evolutietheorie zeer breed gedragen worden in de wetenschappelijke wereld, bestaat er toch nog veel discussie, vooral op de volgende fronten:

- orthodoxe godsdienstige stromingen blijven vasthouden aan de Bijbelse visie op schepping ('creationisme'). Zij publiceerden dit jaar de brochure 'Schepping **of** Evolutie'. Atheïstische neo-darwinisten reageerden hier fel op.
- wetenschappers (zowel met een theïstisch als een niet-theïstisch/holistisch wereldbeeld) twijfelen aan de onwrikbare status van de 'neodarwinistische synthese' met betrekking tot de (te) dominante rol van het toeval bij het ontstaan van mutaties. De atheïstische aanhangers van het neo-darwinisme houden strikt vast aan hun standpunt.
- wetenschappers met een niet-theïstisch (holistisch) wereldbeeld discussiëren met wetenschappers en theologen met een theïstisch wereldbeeld over de houdbaarheid van de hypothese van een selectief in de evolutie ingrijpende God.

Deze discussies gaan niet voorbij aan het Apostolisch Genootschap. Na enkele jaren van studie werd in 2009 het boek *Alom Schepping* [3] gepubliceerd. Kernboodschap van het boek is dat het woord schepping ook op een niet-Bijbelse manier gebruikt kan worden. Hierbij wordt de volgende definitie geïntroduceerd:

**Definitie van 'schepping', volgens Willem Hirs:
Het geheel van ruimte en tijd en de ervaring van mijn 'zijn' daarin.**

Deze definitie laat ruimte voor moderne theïstische en (niet-theïstische/holistische) wetenschappelijke inzichten met betrekking tot evolutie. Orthodoxe theïsten en atheïstische neo-darwinisten zullen zich hierin veelal niet herkennen. In *Alom Schepping* wordt echter geen specifiek apostolisch standpunt geformuleerd met betrekking tot evolutie, maar er wordt opgeroepen in discussie te gaan over dit onderwerp. In deze notitie wordt daartoe een kwadrantenmodel gepresenteerd waarin de bovengenoemde wereldbeelden worden beschreven in hun onderlinge samenhang. Dit kwadrantenmodel is bedoeld om, op basis van actuele inzichten, meer structuur aan deze discussie te geven.

De titel van deze notitie luidt: 'Schepping' en 'evolutie': kun je dat combineren?. Het antwoord is volgens mij 'ja', maar het kan wel op meerdere manieren. Het doel van deze bijdrage aan de discussie is het verduidelijken van de verschillende posities en om daarover consensus te krijgen. Vervolgens blijven er een aantal vragen over, zoals:

- Welke positie past het beste bij het actuele apostolische gedachtegoed?
 - In welke richting zou het gedachtegoed zich het beste kunnen ontwikkelen om aantrekkelijk te zijn en te blijven voor de jeugd?
- De inzichten uit Spiral Dynamics [22], die gaan over de evolutie van wereldbeelden, zouden bij deze laatste vraag van dienst kunnen zijn. Een procedurele vraag is verder:
- Hoe kunnen we dit intern en extern communiceren?
- Het internetplatform Verdieping lijkt een goed medium om een open dialoog te starten over de vraag of het kwadrantenmodel een geschikt hulpmiddel is bij het beantwoorden van deze vragen.

Aanleiding

In het voorjaar van 2009, het Darwin-jaar, werd door orthodoxe christenen de publicatie *Schepping of Evolutie* [1] verspreid. Kern van het betoog is dat de darwinistische evolutietheorie haaks staat op het scheppingsverhaal volgens Genesis en dus niet waar kan zijn. De atheïstische (neo-)darwinisten reageerden fel met de campagne: "Er bestaat waarschijnlijk geen God" [2]. Kort daarvoor was het boek 'Alom Schepping' [3] gepubliceerd door Het Apostolisch Genootschap. In dit boek van Willem Hirs wordt bovenstaande definitie van schepping gegeven, die sterk afwijkt van de versie volgens Genesis en die volop ruimte laat voor verschillende visies op evolutie. Aan de hand van een groot aantal publicaties wordt geïllustreerd dat er, ook buiten Het Apostolisch Genootschap, meerdere genuanceerde standpunten over schepping bestaan.

De relatie met evolutie wordt in *Alom Schepping* echter niet expliciet gelegd. Dit maakt het lastig om op basis van deze tekst een interne of externe dialoog aan te gaan over dit onderwerp in een sterk gepolariseerde maatschappelijke context. In deze notitie wordt een aanzet gegeven tot een genuanceerde benadering van de relatie tussen schepping en evolutie.

Voorgeschiedenis

In het voorjaar van 2006 speelde een vergelijkbare discussie rond het thema *Intelligent Design*. Op datzelfde moment was Willem Hirs bezig met zijn literatuuronderzoek over schepping en werkte de auteur van deze bijdrage, samen met Melle Middel, aan een notitie voor de gespreksgroep Quo Vadis met als titel: 'Intelligente evolutie' als alternatief voor 'Intelligent ontwerp'. In die periode was er een korte uitwisseling van informatie met Willem Hirs, die geresulteerd heeft in literatuurverwijzing nr. 33 in het boekje *Alom Schepping*, dat begin 2009 is verschenen. Op basis van de discussies binnen de apostolische gespreksgroep Quo Vadis is later in 2009 een slotversie van deze notitie op internet gepubliceerd met als titel: 'Intelligente evolutie' als alternatief *naast* 'Intelligent ontwerp' [4]. Deze laatste versie is indertijd niet gepubliceerd in afwachting van de resultaten van het onderzoek van Willem Hirs.

Het kwadrantenmodel dat in beide versies werd gebruikt is bedoeld om de verschillende posities in de discussie over evolutie te verhelderen. In de bijlage is dit kwadrantenmodel uit 2006 weergegeven. Kenmerkend is dat hierbij vier hoofdposities werden onderscheiden:

- 1) klassiek theïstisch/godsdienstig (creationisme)
- 2) modern theïstisch/-godsdienstig (intelligent ontwerp)
- 3) klassiek wetenschappelijk/filosofisch (neodarwinisme)
- 4) modern wetenschappelijk/filosofisch (intelligente evolutie).

Het zal duidelijk zijn dat de afbakening van klassiek en modern arbitrair is en aanleiding geeft tot discussie. Ook binnen de hoofdposities zijn veel nuances te onderscheiden.

Recente ontwikkelingen

In de achterliggende drie jaar hebben de ontwikkelingen niet stil gestaan. De maatschappelijke discussies over intelligent ontwerp in relatie tot evolutie liepen in 2006 soms hoog op. Onder invloed van deze discussies zijn standpunten gaan schuiven zowel bij de aanhangers van 'Intelligent Ontwerp' (IO) als van 'Intelligente Evolutie' (IE).

- Binnen godsdienstige (theïstische) kringen is het gebruik van de term IO minder populair geworden na een gerechtelijke uitspraak in de Verenigde Staten waarbij werd geconstateerd dat IO geen wetenschap is maar theologie. Daarnaast kwam het morele gezag van de afstandelijke IO-god steeds meer ter discussie te staan.
- Het gebruik van de term IE is verwaterd omdat enerzijds sommige IO-aanhangers overstapten op de term IE en anderzijds IE ook vaak gebruikt wordt binnen de industrie om de evolutie van modellen te beschrijven.

De huidige stand van zaken is dat gebruik van het woord intelligentie binnen het kwadrantenmodel meer vragen oproept dan het oplost. Een essentiële vraag is bijvoorbeeld: In hoeverre moet er sprake zijn van bewustzijn om te kunnen spreken van intelligentie. Het gebruik van de termen 'godsdienstig/theologisch' en 'filosofisch/wetenschappelijk' is achteraf niet eenduidig voor het definiëren van de assen. Dit kan beter worden vervangen door 'theïstisch' en 'niet-theïstisch'. De inschatting is echter dat de indeling in vier kwadranten nog steeds zinvol is om ook de actuele discussie over schepping en evolutie te verhelderen. In deze notitie is daarom een aangepaste versie van het kwadrantenmodel opgenomen met een korte toelichting op de nieuwe terminologie.

Een geactualiseerd kwadranten model

<u>Wereldbeelden</u>	<u>Dominante factor bij schepping of evolutie</u>
<u>Theïstisch (godsdienstig)</u> (met een externe/persoonlijke God)	
1. Creationistische visie op schepping	Absolute wil van God
2. Theïstische visie op evolutie	God als regisseur (of ontwerper)
<u>Niet-theïstisch (wetenschappelijk)</u> (zonder een externe/persoonlijke God)	
3. Reductionistische visie op evolutie	Toevallige mutaties
4. Holistische visie op evolutie	Zelforganisatie

Theïstische (godsdienstige) wereldbeelden

Onder invloed van auteurs als Francis Collins en zijn boek De Taal van God [5], wordt er momenteel vaker gesproken en geschreven over 'theïstische evolutie' waarbij de moderne wetenschappelijke principes van evolutie (denk bijvoorbeeld aan de invloed van DNA/RNA) worden overgenomen, maar waarbij de theïstische God toch blijvend sturend optreedt als regisseur [6]. Er is daarbij wel sprake van een beperkte vorm van eigen creativiteit, maar de grote sprongen in de evolutie, zoals het ontstaan van nieuwe soorten, worden aangestuurd door God. In de serie 'Brieven aan Darwin' op de website van de Volkskrant staat een brief van Cees Dekker [7] die representatief is voor de theïstische visie op evolutie. De overstap van EO-coryfee Andries Knevel van 'Creationisme' naar 'Theïstische evolutie' en de reacties daarop waren voerpagina's. Recent is door de jonge theoloog Taede Smedes het boek God én Darwin [8] gepubliceerd waarin de verschillende stromingen binnen het kwadrant 'Theïstische evolutie' worden beschreven. Kenmerkend is dat God hierbij steeds meer ruimte laat voor autonome

evolutieprocessen. Het idee van een Intelligent Ontwerp is in deze visie een meer orthodoxe variant binnen het kwadrant van de theïstische evolutie. In het nieuwste boek van Karen Armstrong, *De Kwestie God* [9], wordt een zeer gedetailleerd historisch overzicht gegeven van de ontwikkelingen in het theïstische godsbeeld en de verhouding tot de wetenschap. Zij concludeert dat creationisme en atheïsme elkaars tegenpolen zijn en dat hun fundamentalistisch getinte polarisatie geen toekomst biedt. Zij pleit voor een moderne vorm van theïsme ('apofatische theologie') en een meer genuanceerde dialoog (zie ook de epiloog van dit [artikel](#)).

Niet-theïstische (wetenschappelijke) wereldbeelden

Bij nadere bestudering blijkt dat de discussie tussen atheïstische neodarwinisten en aanhangers van Intelligente evolutie onderdeel is van een bredere discussie tussen een reductionistische en een holistische visie op wetenschap die resulteert in sterk verschillende wereldbeelden. In het kort komt het er op neer dat holisten veel waarde hechten aan de samenhang die er bestaat tussen allerlei materiële en niet-materiële processen. Reductionisten vinden dit allemaal te vaag en vertrouwen sterk op het meten en kwantificeren van materiële processen ('materialistisch wereldbeeld'). Richard Dawkins [10] en Herman Philipse [11] zijn de bekendste vertegenwoordigers van deze atheïstische/materialistische invalshoek. Het onderscheid tussen theïstisch en niet-theïstisch wordt grondig geanalyseerd in het boek *God, een Onhoudbare Synthese* van Victor J. Stenger [12]. Het verschil kan als volgt kort worden getypeerd:

Theïstisch: God schiept de hersenen

Niet-theïstisch: De hersenen scheppen God (d.w.z. het godsbeeld, DV)

Een voorbeeld van een genuanceerde dialoog tussen vertegenwoordigers uit de verschillende stromingen in de kwadranten is fictief uitgewerkt door Michael Ruse in zijn boek *'Religion and Evolution'* [13].

Toelichting bij de niet-theïstische wereldbeelden

De neo-darwinistische synthese uit het begin van de 20^e eeuw past duidelijk in de reductionistische traditie. De complexe samenhang die er bestaat (o.a. tussen DNA en RNA) was toen nog niet bekend en werd samengevat onder de noemer 'toeval'. Binnen de holistische wetenschappelijke benadering worden serieuze pogingen gedaan om deze samenhang te beschrijven op basis van o.a. de chaostheorie. Stuart Kauffman [14] is een van de koplopers bij het ontwikkelen van een holistische evolutietheorie waarbij 'zelforganisatie' een belangrijke rol speelt. Ook in Nederland begint langzaam het besef door te dringen dat de klassieke neodarwinistische synthese wellicht achterhaald is. Een recent voorbeeld hiervan is de *Brief aan Darwin* van Ronald Plasterk, eveneens op de website van de *Volkscrant* [15]. Hierin geeft hij, die bekend staat als overtuigd atheïst, aan dat hij nu van mening is dat evolutie niet alleen bepaald wordt door toeval maar door een combinatie van toeval en noodzakelijkheid. Die noodzakelijkheid wordt dan bepaald door de genetische mogelijkheden. In het artikel in de *Volkscrant* *Ook het Darwinisme Evolueert* [16] wordt deze trend eveneens duidelijk gesignaleerd. Een goed boek in het Nederlands over de verschillende inzichten over evolutie is *Evolutionair Denken* van Chris Buskes [17] waarmee hij in 2007 de Socratesprijs won.

In het onderwijsveld wordt momenteel hard gewerkt aan vernieuwing van het biologieonderwijs met betrekking tot evolutie als gevolg van de sterk toegenomen kennis van de wisselwerking tussen DNA en RNA. Begin dit jaar werd een congres gehouden door het NIBI (Nederlands Instituut voor Biologie) waar een inleiding werd gehouden door prof. Nico van Straalen van de Universiteit van Amsterdam met als titel "Genoombiologie schudt aan de boom van het leven" [18]. Hij stelt dat de neodarwinistische synthese uitgaat van één enkel mechanisme, terwijl er in werkelijkheid meerdere mechanismen een rol spelen, waaronder wijzigingen in het DNA onder invloed van omgevingsfactoren. Hij benadrukt verder dat de innovatieve

kracht in het genoom een niet te verwaarlozen fenomeen is in de evolutie van soorten, waardoor evolutionaire veranderingen veel sneller gaan dan verwacht mag worden op basis van louter toeval. Deze laatste mogelijkheid is altijd fel bestreden door de neo-darwinisten. In het artikel van Vat en Middel uit 2006 [4] is reeds gewezen op dit verschijnsel en dit vormde de basis van het idee van een 'intelligente evolutie'. In het nieuwe examenprogramma (vanaf 2012) voor het biologieonderwijs in het vwo staat onderstaande omschrijving van de rol van zelforganisatie bij de evolutie van levende systemen [19]:

“Biologische eenheden van klein (cellen) tot groot (ecosystemen) handhaven zich door het opnemen van stoffen c.q. energie uit hun omgeving, door het herstellen van opgelopen schade, door zich te verdedigen tegen belagers en tegen schadelijke stoffen, door het vertonen van adequaat gedrag en door het aanpassen aan of het veranderen van de omgeving. Onderdelen van een biologische eenheid kunnen gespecialiseerd zijn voor een bepaalde functie. Deze specialisatie wordt aangetroffen op alle organisatieniveaus. Biologische eenheden vermenigvuldigen en ontwikkelen zich door replicatie, door deling, door toename van onderdelen van de biologische eenheid en door specialisatie. Door zelforganisatie kunnen nieuwe structuren (biologische eenheden) van een hogere orde ontstaan die beschikken over emergente eigenschappen: het geheel is meer dan de som van de delen.”

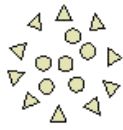


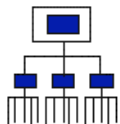
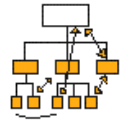

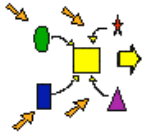
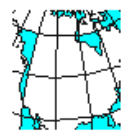
Het holisme heeft, naast een wetenschappelijke, ook een spirituele dimensie die deels teruggaat op oosterse (niet-theïstische) religies zoals boeddhisme en taoïsme. Een actueel voorbeeld van een holistisch/spirituele visie op evolutie en zelforganisatie is te vinden in hoofdstuk 9 van het boek *De Hele Olifant in Beeld* van Marja de Vries [20]. In dit boek worden verbanden gelegd met klassieke oosterse denkbeelden uit het boeddhisme en het taoïsme. Een uitgebreid overzicht van de filosofische/spirituele aspecten van het holistische wereldbeeld is te vinden in het boek *Integrale Visie* van Ken Wilber [21]. Wilber maakt onderscheid tussen prerationeel en postrationeel holisme. In dit laatste stadium vindt er een integratie plaats van spirituele, filosofische en wetenschappelijke inzichten. De hier en eerder beschreven ontwikkelingen geven aan dat er ook binnen een hoofdgroep van wereldbeelden sprake is van evolutie van ideeën, waarschijnlijk mede onder invloed van andere wereldbeelden.

Evolutie van wereldbeelden

Het idee van evolutie van wereldbeelden en daaraan gekoppelde waardensystemen is vergaand uitgewerkt binnen het concept van *Spiral Dynamics* dat eind vorige eeuw is ontwikkeld door Don Beck en Christopher Cowan op basis van de ideeën van de Amerikaanse psycholoog Clare W. Graves. In Nederland is dit concept verder uitgewerkt door De Boer & Ritsema van Eck (DBR) [22].

In onderstaand schema van DBR worden de verschillende stadia bij de evolutie van waardensystemen weergegeven (zie kader). Een interessant aspect is dat er onderscheid wordt gemaakt tussen waardensystemen waarbij het individu of het collectief voorop staat. De hoofdgroepen en de groeirichtingen in het geactualiseerde kwadrantenmodel zijn terug te vinden in het schema van *Spiral Dynamics*. De creationistische visie past goed bij niveau 4 'orde' (blauw). De post-rationele, holistische visie van Ken Wilber sluit goed aan bij niveau 8 'holistisch' (turquoise).

In het boek *Nederland op Doorbreken* [23] wordt *Spiral Dynamics* toegepast op de Nederlandse maatschappelijke situatie. In het voorwoord stelt Don Beck dat Nederland op wereldschaal voorop loopt bij de ontwikkeling van innovatieve wereldbeelden. Een recent voorbeeld hiervan is het boek "Net als jij ben ik EEN VAN DE MILJARDEN expressies van de schepping op deze aarde" van Fred Matser [24]. Het interessante is dat hier een definitie van schepping wordt gehanteerd die vrij goed overeen komt met die uit *Alom Schepping*.

Omstandigheden	Waardensysteem	Wat mensen drijft	Focus	Waarden	
Vervulling van primaire levensbehoeften staat centraal	Beige - Overleving	Instinctief handelen	Individu staat voorop	Overleven in het hier en nu	
Aanpassing aan de groep is noodzakelijk om er deel van uit te kunnen maken	Paars - Geborgenheid	Hechten	Collectief staat voorop	Veiligheid, traditie, senioriteit, deel uitmaken van, volgzzaam	
Onbeschermd, niet afgegrensd territorium zonder regels	Rood - Energie & macht	Een plaats veroveren en verdedigen	Individu staat voorop	Autonomie, moed, onafhankelijkheid, status, rivaliteit, intimidatie	
Geordende stabiele omgeving, beheerst en bestuurd door regels	Blauw - Orde	Geloven en zoeken naar de waarheid	Collectief staat voorop	Duidelijkheid, één beste manier, loyaliteit, waarheid, plicht, schuld	
De omgeving is vol alternatieven voor vooruitgang en succes	Oranje - Succes	Presteren om de beste te zijn	Individu staat voorop	Resultaat, beloning, imago, strategie, productiviteit, creativiteit	
Een omgeving waar ruimte is voor anderen om te grote verschillen tegen te gaan	Groen - Gemeenschapszin	Samen beschikbare middelen delen	Collectief staat voorop	Goede persoonlijke relaties, teamwork, gelijkheid, conflict vermijden	
Risico van onbeheersbaarheid van complexe systemen	Geel - Synergie	Doorzien, niet-dogmatisch	Individu staat voorop	Effectiviteit, lange termijn, visie, flexibiliteit, openheid	
De mensheid ervaart de consequenties van zijn acties in het ecosysteem	Turkoois - Holistische integraliteit	Verbinden met het gehele leefsysteem	Collectief staat voorop	Inspiratie, volgende generaties, wijsheid, wereldorde	

Bron: De Boer & Ritsema van Eck (DBR) [22]

Binnen het Apostolisch Genootschap is 'gemeenschapszin' een belangrijke waarde. Dit sluit goed aan bij waarde concept 6 (groen). In historisch perspectief zou je kunnen zeggen dat Het Apostolisch Genootschap in de loop van de 20^e eeuw getransformeerd is van waarde concept 4 (blauw) naar 6 (groen). Maar dit is geen einde van de ontwikkeling. Sinds de jaren 90 van de vorige eeuw is er sprake van een toenemende invloed van het holistische denken (concept 8 turquoise). Een markant punt hierbij was de opening in 1996 van het expositie- en documentatiecentrum in Enkhuizen met de titel 'Deel van het ondeelbare geheel'.

Toepassing van het model: combinatie van schepping en evolutie.

Insteek van deze notitie is om, naar aanleiding van het boek *Alom Schepping*, een discussie te starten over de vraag of de begrippen schepping en evolutie gecombineerd kunnen worden binnen een consistent wereldbeeld. Bij de klassieke wereldbeelden (1) en (3) is dit duidelijk niet het geval. Voor de modernere wereldbeelden (2) en (4) ligt dit genuanceerder. Bij de moderne theïstische visie is de combinatie geen probleem meer, omdat evolutie nu is geaccepteerd en schepping van oudsher vertrouwd klinkt, maar het vraagt wel om een aangepaste rol van God. Bij de holistische visie ligt dit complexer. Het gebruik van het woord schepping in een niet-theïstische (wetenschappelijke) context is niet breed geaccepteerd. In het boek *Alom Schepping* wordt een serieuze poging gedaan duidelijk te maken dat schepping zo gedefinieerd kan worden dat het niet meer strijdig is met moderne (theïstische of holistische) evolutie-inzichten. Hierbij wordt verwezen naar de procestheologische en de procesfilosofische invalshoeken in de literatuur. Het is hierbij relevant op te merken dat deze twee invalshoeken globaal overeenkomen met de moderne wereldbeelden (2) en (4) uit het geactualiseerde kwadrantenmodel.

Welke uitdagingen blijven over?

Inhoudelijk

Een kernvraag blijft de rol van God in het scheppingsproces ofwel de betekenis van het godsbeeld in relatie tot schepping. Voor ieder kwadrant geldt daarbij een specifiek andere invulling. In kwadrant (2) is God zelf actief als regisseur met beperkte creatieve ruimte voor het proces van natuurlijke selectie (in de lijn van Descartes). In kwadrant (4) is er geen actieve externe God, maar is er wel plaats voor een godsbeeld bij de mens om het wonder van het scheppingsproces (bijvoorbeeld door zelforganisatie) te duiden (in de lijn van Spinoza).

Procesmatig

Aandachtspunt blijft dat de gedachte-experimenten uit de kwadranten (2) en (4) niet eenvoudig te communiceren zijn, intern noch extern. De holistische en theïstische visies op evolutie zijn nog niet breed bekend of geaccepteerd en de specifieke definitie van schepping uit *Alom Schepping* [3] is dat nog minder. Het internetplatform *Verdieping* vormt een geschikt medium om deze gedachte-experimenten binnen en buiten Het Apostolisch Genootschap verder uit te werken en tot een synthese te brengen.

Hoe nu verder?

De vraag blijft: wat is het nut van deze hele discussie voor Het Apostolisch Genootschap? Deze discussie is mijns inziens essentieel bij de positionering van het apostolische gedachtegoed en daarmee ook van Het Apostolisch Genootschap als vrijzinnige geloofsgemeenschap. In het voorwoord van *Alom Schepping* wordt opgeroepen de dialoog met elkaar aan te gaan over deze onderwerpen. Mijn voorstel is om op het platform *Verdieping* eerst consensus te krijgen over het geactualiseerde kwadrantenmodel als hulpmiddel bij deze discussie. Dit zou tot stand kunnen komen door een interactief proces (bijvoorbeeld een soort Wikipedia-benadering) waarbij deelnemers aanvullingen of commentaar kunnen geven onder supervisie van de redactie. Daarna kan, eventueel in een separaat traject onder supervisie van het bestuur, eenduidiger de (interne en externe) dialoog worden gevoerd over de positionering van het actuele apostolische gedachtegoed en de gewenste ontwikkelingsrichting. De actuele inzichten uit *Spiral Dynamics* zouden daarbij van nut kunnen zijn.

Epiloog

Uit het voorgaande blijkt dat er door de eeuwen heen zeer veel ideeën zijn ontwikkeld over onderwerpen als God, schepping en evolutie. Dit heeft vaak geleid tot bittere tegenstellingen en zelfs oorlogen. Aan het begin van de 21e eeuw begint langzaam het besef door te dringen dat we meer moeten zoeken naar wat ons wereldwijd als mensen verbindt. In dit verband is het vermeldenswaard dat Karen

Armstrong het initiatief heeft genomen tot het opstellen van een 'Handvest voor compassie' (Charter for Compassion) (zie het kader hieronder.) Dit handvest is 12 november 2009 in Nederland gepresenteerd in de Mozes en Aaronkerk in Amsterdam onder auspiciën van het internationale netwerk Initiatives of Change [25]. Deze oproep tot mededogen werd in 32 landen tijdens 175 bijeenkomsten tegelijkertijd gepresenteerd.

Handvest voor compassie

Het principe van compassie of mededogen ligt ten grondslag aan alle religieuze, ethische en spirituele tradities; steeds opnieuw wordt daarmee een beroep op ons gedaan alle anderen te behandelen zoals wij zélf behandeld willen worden. Compassie is onze drijfveer om ons onvermoeibaar in te zetten voor het verzachten van het leed van onze medeschepselen, om terug te treden uit het middelpunt van onze wereld en een ander voor het voetlicht te plaatsen, en om recht te doen aan de onschendbare heiligheid van ieder mens en een ieder, zonder enige uitzondering, te behandelen met volstrekte waardigheid, billijkheid en respect.

Daarbij hoort tevens de opdracht om er zowel in het openbaar als in het privéleven voor te waken geen enkele vorm van leed te veroorzaken. Door gewelddadig te handelen, door de kwaliteit van het leven van een ander te verslechteren, door de grondrechten van die ander te misbruiken of te ontkennen, en door haat te zaaien met laatdunkende uitingen over anderen -zelfs over onze vijanden- doen wij de menselijkheid die wij allen met elkaar delen geweld aan. Wij erkennen dat wij er niet in geslaagd zijn een leven te leiden vervuld van compassie en dat sommigen uit naam van hun religieuze overtuiging het totale menselijke leed zelfs groter hebben gemaakt.

Daarom roepen wij iedere man en vrouw op om

- compassie opnieuw te maken tot de kern van moreel handelen en van religie
- terug te keren naar het oude principe dat iedere interpretatie van geschriften die aanzet tot geweld, haat of minachting geen enkele legitimiteit heeft
- garant te staan voor de verstrekking van correcte en respectvolle informatie over andere tradities, godsdiensten en culturen aan jongeren
- positieve waardering van culturele en religieuze verscheidenheid te stimuleren
- bij te dragen aan medeleven, gebaseerd op kennis, voor het leed van alle mensen, ook van hen die wij als onze vijanden zien.

Het is van wezenlijk belang dat wij compassie in onze gepolariseerde wereld maken tot een duidelijke, lichtende en dynamische kracht. Indien compassie is geworteld in principiële vastbeslotenheid om uit te stijgen boven egoïsme, kan zij politieke, dogmatische en religieuze grenzen slechten. Als product van onze wezenlijke afhankelijkheid van elkaar, speelt compassie een fundamentele rol binnen menselijke relaties en bij een volwaardig mensdom. Compassie voert naar verlichting en is onmisbaar voor het realiseren van een eerlijke economie en een harmonieuze wereldgemeenschap die in vrede leeft met elkaar.

Recente literatuur:

1. Schepping of evolutie (2009), <http://www.scheppingofevolutie.nl/>
2. Er bestaat waarschijnlijk geen God (2009),
http://www.humanistischverbond.nl/nieuws/archief/2009/floris_van_de_berg_bij_nova
3. Willem Hirs, *Alom Schepping*, Het Apostolisch Genootschap, Baarn (2009), ISBN 978-90-803358-6-8. <http://www.apgen.nl/wie-zijn-we/verdieping/> Nr. 9-3.
4. Dick Vat en Melle Middel, 'Intelligente evolutie' als alternatief naast 'Intelligent ontwerp'. (2006), *Verdieping*, Het Apostolisch Genootschap, Baarn,
<http://www.apgen.nl/wie-zijn-we/verdieping/> Nr. 6-1.
5. Francis Collins, *De Taal van God*, Ten Have, Kampen (2006), ISBN 90 259 57218.
6. Theïstische evolutie,
<http://www.trouwcommunities.nl/religie-filosofie/opinie/blogs/36/9193.html>
7. Cees Dekker, Brief aan Darwin (2009),
http://www.vkblog.nl/bericht/249710/Cees_Dekker:_Beste_Charles
8. Taede Smedes, *God en Darwin, Geloof Kan Niet om Evolutie Heen*, Standaard Uitgeverij (2009), ISBN 9789046806005.
9. Karen Armstrong, *De Kwestie God*, De Bezige Bij (2009), ISBN 9789023451556.
10. Richard Dawkins, *God als Misvatting*, Nieuw Amsterdam (2008), ISBN 9789046805947.
11. Herman Philipse, Godsgeloof of atheïsme, hoorcolleges op CD (2009),
<http://www.home-academy.nl/Webshop/scolar/10>
12. Victor J. Stenger, *God, een onhoudbare synthese*, Veen Magazines (2008), ISBN 9789085712176.
13. Michael Ruse, *Religion and Evolution*, Rowman & Littlefield Publishers Inc. (2008), ISBN 0742559076.
14. Stuart Kauffman, *Beyond Reductionism* (2008),
http://www.edge.org/3rd_culture/kauffman06/kauffman06_index.html
15. Ronald Plasterk, Brief aan Darwin, de Volkskrant, 2009,
http://www.vkblog.nl/bericht/268067/Ronald_Plasterk%3A_Geachte_heer_Darwin%2C
16. Ben van Raaij, Ook Darwinisme evolueert, de Volkskrant, 2008, revisie 2009,
http://www.volkskrant.nl/archief_gratis/article1129421.ece/Ook_Darwinisme_evolveert
17. Chris Buskes, *Evolutionair Denken*, Nieuwezijds (2006), ISBN 9789057121807.
18. Nico M. van Straalen, *Genoombiologie schudt aan de levensboom* (2009),
<http://www.nibi.nl/articles/view/71>
19. Syllabus biologie voor het vwo bij het examenprogramma voor 2012 (2009),
http://www.cve.nl/item/vernieuwing_biologie_onderwijs
20. Marja de Vries, *De Hele Olifant in Beeld*, Ankh-Hermes (2007), ISBN 9789020284607.
21. Ken Wilber, *Integrale Visie*, Ankh-Hermes (2008), ISBN 9789020202380.
22. De Boer & Ritsema van Eck, *Spiral Dynamics waardenmodel*,
<http://www.dbr.nl/site/spiral-dynamics/>
23. Wilbert van Leijden, Paul Zuiker, *Nederland op doorbreken*, Emergent (2007), ISBN 9789081067317.
24. Fred Matser, *Een van de Miljarden*, Ankh-Hermes (2009), ISBN 97890020203134.
25. Initiatives of Change, *Handvest voor compassie* (2009),
<http://www.iofc.nl/node/44918>

Voor oudere literatuur wordt verwezen naar de bibliografie van [4].

Bijlage: Kwadrantenmodel anno 2006 [4]

Overzicht van de vier genoemde denkrichtingen.

Het gaat steeds over pogingen (door de eeuwen heen) om de 'werkelijkheid' te beschrijven. Als het meezit, lijkt een dergelijke (vaak modelmatige en dus beperkte) beschrijving het karakter van een 'echte' verklaring te hebben. Vaak voldoet een dergelijke beschrijving echter slechts tijdelijk aan bepaalde afspraken, regels, paradigma's die in een bepaalde periode en in een bepaalde culturele ruimte 'wetenschappelijk' heten. Het gaat in deze notitie dus niet over werelden, maar over wereldbeelden. Het gaat niet over de universele werkelijkheden, maar over denkrichtingen daarover.

De genoemde denkrichtingen kunnen systematisch worden ingedeeld in vier zogeheten kwadranten. Deze indeling kan helpen de discussie over die ideeën ordelijk te voeren. Binnen deze notitie valt de volgende kwadrantenindeling te onderkennen, waarbij achter iedere richting is aangegeven wat de dominante factor is binnen deze groep wereldbeelden.

Wereldbeelden	Dominante factor inschepping of evolutie
Religieuze/theologische (met een externe/persoonsgelijke God)	
1. Creationisme 2. Intelligent Ontwerp	Wil van God Expliciete intelligentie (God als ontwerper)
Wetenschappelijke/filosofische (zonder een externe/persoonsgelijke God)	
3. Neo-darwinisme 4. Intelligente Evolutie	Toevallige mutaties Impliciete intelligentie (zelforganisatie)

© D. Vat

E-mailadres: dick.vat@xs4all.nl

Ir. Dick Vat (civiele gezondheidstechniek) is vooral geïnteresseerd in de relatie van het gedachtegoed van het Apostolisch Genootschap tot de filosofie. Hij is o.a. lid van de Spinoza-vereniging. Binnen het genootschap is hij o.a. actief in groepen die adviseren over positionering, strategie en over externe contacten. Hij was eindredacteur van het jubileumboek "Amersfoort, een bezielde gemeente. (1000 jaar religieuze en humanistische stromingen)" [ISBN 90-803358-5-1]. Namens Het Apostolisch Genootschap is hij lid van het Amersfoortse Platform voor Levensbeschouwingen en Religies en was betrokken bij het formuleren van de Amersfoortse kern.